

Mary P. Ryan, dr.sc.

„Ženska historija ulazi u vrijeme koje neće biti tako burno“ Women's history is entering a quieter stage*

Iz naslova djela povjesničarke Mary P. Ryan, *Ženski rod u Americi; novi pogledi* (1975.); *Carstvo Majke: američko istraživanje o domaćinstvu, 1830-1860* (1982.); *Dvostruka vizija: spol i klasa u ženskoj povijesti* (1983.); *Žene u javnosti: između zastave i glasačkog listića* (1990.); *Misterije spola: slijedeći žene i muškarce kroz američku povijest* (2006.), da se iščitati kako je područje njezina bavljenja kategorija rod/ spol, odnosno manifestacija iste u društvenim odnosima. Njezin uži istraživački interes usmjeren je na proučavanje javnog života u američkim gradovima tijekom 19. stoljeća, a fokus je na utjecaju spola u prostoru, politici i ceremoniji. Trenutno radi na Sveučilištu Berkeley u Kaliforniji kao profesorica ženskih studija i američke povijesti, a od 2002. i na Johns Hopkins University. Za svoj je rad dosad nagrađena brojnim nagradama. Iako djela Mary P. Ryan uglavnom nisu objavlјivanja u Hrvatskoj, ipak poznata je po eseju koji se nalazi u zborniku *Nova kulturna historija* koji je uredila Lynn Hunt (Hunt, Lynn. *Nova kulturna historija*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2001.).

Budući da je tema ovog dvobroja časopisa *Pro tempore* uz kulturnu i rodna povijest, profesorica Mary P. Ryan kontaktirala smo elektronskom poštom kako bi s nama, kroz razgovor, podijelila svoje bogato iskustvo rada na tom historiografskom polju.

*Tekst je s engleskog jezika preveo Tomislav Brandolica.

Zadovoljstvo mi je sudjelovati u ovom dijalogu između SAD-a i Hrvatske na temu rodne historije. Širina i različitost pitanja koja ste postavili u vezi s tom temom demonstriraju koliko je to polje postalo sveobuhvatno i koliko su otkrića te discipline ušla u historijsku znanost. Umjesto da odgovorim pojedinačno na svako od vaših pitanja, prvo bih se osvrnula na veće probleme koji se pred nama odmah pojavljuju. Vaša pitanja, kojih ima dvadeset i tri, uglavnom se bave dvjema opsežnim i sveobuhvatnim temama. Prvo je sama povijest tog polja istraživanja; njegov razvoj u Sjedinjenim Državama, njegovi izvori, trasa teorijskog razvoja i sadašnje stanje. Drugo je niz pitanja o tome kako je rodna historija postala sredstvo propitivanja američke povijesti i promjene percepcije pri njezinu razumijevanju. Ovaj drugi niz je potrebno povezati s poviješću rasa i roda u Americi.

Započet ću kratkim opisom evolucije discipline rodne historije u SAD-u, pri čemu se treba osvrnuti na pitanje vezanosti rodne historije uz feministički pokret, te je li rodnu historiju bilo moguće razviti bez pomoći tog pokreta? Dok nitko ne može s potpunom sigurnošću odgovoriti na ovakvo pitanje koje prkosi činjenicama, smatram da je jasno da su prve sjemenke rodne historije posijane od feminističkog pokreta krajem 1960-ih i početkom 1970-ih godina. Prve povjesničarke su svoje napore promatrale kao svojevrsno upisivanje žena u povijest SAD-a, kako bi doprinijele ženskom pokretu. Politički korijeni historije žena su uputili tu disciplinu u poseban analitički i teoretski smjer, koji je, prema mojem mišljenju, neizbježno morao pokrenuti razvoj rodnog koncepta. Feminističke prvakinja ženske historije nisu svoj rad započele kako bi izvijestile o nekom zanemarenom ženskom aspektu ljudskog iskustva, već su naumile pokrenuti intelektualni otpor društvenoj potisnutosti žena i spolnoj nejednakosti. Dakle, postavile su pitanja koja su bila od velike važnosti za društvo. Povjesničarke su već 1975. razvijale i upotrebljavale koncepte poput „društvenog odnosa spolova“, „patrijarhije“, „spolne politike“ i „spolno/rodnog sustava“, od kojih je svaki priznavao da se povijest žena ne može izolirati od povijesti muškaraca i njezina šireg društvenog konteksta. Rekla bih da se od samoga početka ženska historija implicitno podrazumijevala kao rodna historija, uz privremenu ispodprosječnu predstavljenu muških subjekata. U svakom slučaju, ja i mnogi drugi obje odrednice koristimo gotovo izmjenično.

Sredinom sedamdesetih povjesničarke su počele propitivati samo značenje spolne razlike. Recitirale su misao Simone de Beauvoir da se žene ne rađaju nego se stvaraju, te su za „esencijalizam“ optuživale sve one koji nisu pravili razliku između žena i muškaraca kao povijesnih kategorija od njihove biološke spolne simbolike. Ova je kritika singularnih identiteta uz dekonstrukciju kulturnih kategorija bila konzistentna s postmodernim teorijama koje će 1980-ih i 1990-ih zaposjesti humanističke i društvene znanosti. Ja bih odnos postmoderne i ženske historije usmjerila u drugom smjeru; američki povjesničari su počeli propitivati nepromjenjivost dualizma rodni razlika neovisno od postmodernih kritika i često prije nego što su te kritike bile konstruirane. Zapravo su ženske i rodne teme pokrenule i održale napredak postmoderne u američkoj znanosti. To jest, velik postotak postmodernog znanstvenog diskursa u SAD-u je bio posvećen temama roda i spolnosti.

U zadnjem desetljeću prethodnog stoljeća disciplina rodne/ženske historije i postmodernizam su uspjeli kreirati ugodnu koegzistenciju na američkim

koledžima i sveučilištima. Već sredinom 1980-ih je svaki značajniji odsjek za povijest imao jednu povjesničarku žena. U 1990-ima veliki odsjeci su imali čak i do devet povjesničarki žena i rodova među osobljem. Od Harvarda do Stanforda i Sveučilišta u Wisconsinu do UCLA, nastavni planovi su imali kolegije o ženama i rodu, kao i spolnosti i maskulinitetu, koji su svojim sadržajima pokrivali nekoliko četvrtina planeta i mnoge razne povijesne epohe. Prve feminističke povjesničarke su oko 2000. godine postajale najuvažnijim članovima nastavnog osoblja.

Prije nego se osvrnem na najrecentniju povijest ove discipline, pozabavila bih se jednim drugim pitanjem: kako je ženska/rodna historija promijenila naše viđenje opće povijesti. U vašim sam pitanjima uočila mnoge naznake odgovora, katkad vrlo opće navode, poput upita o tome kako je rod „preformulirao osnovne koncepte historijske analize društava,“ a druge me naznake pak potiču na objašnjenje utjecaja pojedinih povijesnih događaja, od ideja abolicionista, sve do Drugog svjetskog rata. Ova raznorodna pitanja zahtijevaju odvažan i sveobuhvatan odgovor: rod je blisko povezan sa svim ovim temama. Povjesničari su pokazali da je iznimno važna pažnja koju posvećujemo pitanju roda ako želimo razumjeti povijesne procese poput razvoja klasa, rasa, i stvaranja država. Oko svake od tih kategorija su pronašli tragove roda. Etnicitet se definira rođenjem, srodstvom, i obitelji, a održava se procesima intrinzično rodne prirode poput društvene reprodukcije, ženskog rada u kućanstvu, do kulture maskuliniteta koja obavlja granice suprotstavljenih naroda, plemena i religija. Povjesničari rada su ustanovili načine na koje rod komplicira klasne razlike. Pri nižim slojevima američke društvene strukture, obitelj je bilo teško uzdržavati jednim prihodom, bio on muški ili ženski, pa je samim time bila otežana reprodukcija radne snage. Formiranje klasa u SAD-u se ne može razumjeti kroz jednodimenzionalne studije radnih mjesta i sindikata, već se mora kombinirati sa studijama koje se bave radnim naporima žena i djece, te unutarnje dinamike obitelji. U SAD-u odnose između klasa nije nadzirala samo država, nego i razna dobrotvorna društva, reformske grupe i udruženja žena koje su bile podvrgnute spolnoj segregaciji.

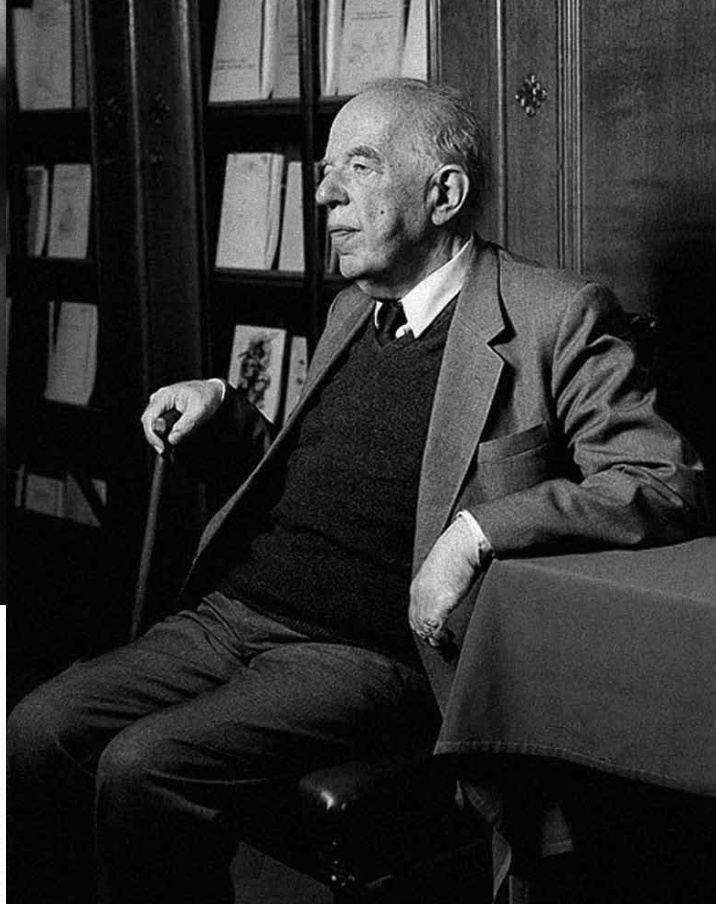
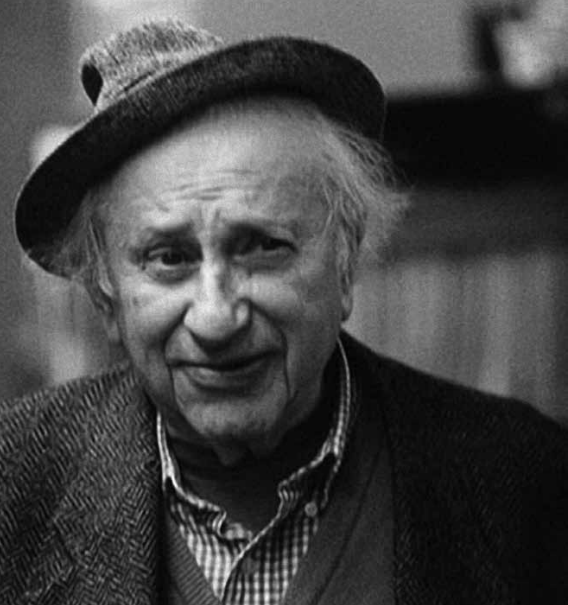
Kad se razmatra problem rase, uloga roda ima veliku važnost u slučaju te najveće razdjelne linije u američkom društvu. Rod se kritično postavio prema tom problemu od samog početka tog teškog pitanja. Sve je počelo na Jugu u sedamnaestom stoljeću, kad su osobe afričkog podrijetla osuđene na ropstvo zbog zakonske odluke po kojoj su djeca svake robinje primorana na nasljeđivanje njezina podređena statusa. Afroamerički robovi su se od ostalih siromašnih bijelih farmera po još jednoj od devijacija od europsko-američke rodne prakse: bijeli kolonizatori su žene štitili od teškog rada u poljima koji je postao domena robinje. U vremenu prije Građanskog rata abolicionisti su rodne prakse ropškog Juga, poput negiranja očinskog autoriteta i spolnog iskorištavanja ropkinja, prikazivali kao potpuno suprotne standardima koji su zavladaali domaćinstvima srednje klase na Sjeveru. Nekolicina rodni povjesničara je ukazala na ovaj kontrast unutar rodne ideologije i prakse kao na važan faktor koji je 1861. godine doprinio izbijanju groteskno nasilnog Građanskog rata. Drugi su povjesničari priču povukli dalje u kasno devetnaesto stoljeće i pokazali da je rod igrao važnu ulogu u uspostavi rasne segregacije nakon emancipacije robova. Tijekom izbornih kampanja u 1890-im

godinama na Jugu su se spominjale dvojbene optužbe da su crnci napadali bjelkinje, čime su se poticali rasni nemiri i osvajali glasovi za stranke bijelaca. U ovom, kao i u drugim slučajevima, rod je igrao ulogu na nivou društvene strukture – spolna podjela rada i spolna reprodukcija – kao i na nivou kulture – kodeksi maskuliniteta, feminiteta i seksualnosti. Kad se sve zbroji, radi se o značajnoj sili u društvenoj i političkoj povijesti SAD-a.

Ipak, snaga analitičnosti koju koncept roda donosi u povijest rase u devetnaestom stoljeću nije izniman slučaj. Može se prepoznati i u dvadesetom stoljeću, u doprinosu usponu i padu socijalne države ili vođenja Hladnog rata. Nakon nekih četrdeset godina pisanja i istraživanja, doseg i interpretativna snaga ženske/rodne historije je uspostavila novu disciplinu historiografije. Ipak ostaje pitanje: uz svu intelektualnu moć tog rada, mogu li povjesničarke žena i roda biti uvaženi i na tradicionalnim poljima historije, mogu li promijeniti standardne sinteze, što bi bila važna promjena, jer je standardna shema periodizacije već ukalupljena u strukture historiografije i društva. U zadnje vrijeme, neke povjesničarke žena i roda su se požalile da njihovo djelo nije doživjelo priznanje koje je zaslužilo. Tvrde da rod nije dobio zasluženo mjesto pored rase i klase kao osnovna društvena struktura i kulturni konstrukt koji se ne može ignorirati. Možda je naivno očekivati da će se zauvijek održati eksplozivna kreativnost koju je ženska i rodna historija unijela u historiografiju; nakon kreativnog proboja u 1970-ima i 1980-ima, došlo je do svojevrstne tematske rutine. Vjerojatno je neizbježna činjenica da ženska historija ulazi u vrijeme koje neće biti tako burno, te će polako izaći iz središta znanstvene pažnje.

Ako je ovo točno, više je faktora na djelu. Razlog je moguće pronaći u raslojavanju povjesničarske profesije u SAD-u. Prvo se naša nacionalna povijest dijeli na desetine specijaliziranih polja koja generiraju tomome teksta koji su zatim izolirani jedni od drugih. Drugo je postojanje inercije u cirkularnosti koja je urođena disciplini. Razna polja se uspinju i padaju; nakon izboja kreativnosti slijedi konsolidacija, primjena i kvalifikacija inicijalnih radikalnih stavova. Ženska/rodna povijest možda ulazi u ovaj kasniji dio znanstvenog ciklusa; novije monografije se bave užim temama na konvencionalnije načine. Treće je činjenica da je napredak rodne povijesti ugrožen suvremenim zbivanjima: globalna recesija može iz roda učiniti luksuz u vremenu nemogućnosti zadovoljavanja osnovnih ekonomskih potreba. Ipak, bila bi to velika pogreška, jer povjesničarke žena su jasno pokazale da je rod integralna sastavnica u utvrđivanju ekonomskog statusa i raspodjele materijalnih resursa.

Naposlijetku, američka rodna povijest je zahvaćena jednim vlastitim ciklusom, koji se prepoznaje kao prvi i drugi val feminizma. Drugi val, koji je na obalu historiografije došao uz žensku historiju krajem 1960-ih i 1970-ih, se gotovo istrošio. Ipak, u koledžima i sveučilištima, postoji druga i treća generacija povjesničara koji se spremaju smijeniti generaciju 1960-ih, koja se priprema za mirovinu. No, danas više nema moćnog ženskog pokreta. U ovom trenutku tranzicije, utješni su znakovi da postoji snažan interes i nova energija izvan naših granica, dok povjesničari u drugim dijelovima svijeta iznose vlastite uvide svojih povijesti i sadašnjosti u disciplinu ženske i rodne historije. Takva je transnacionalna ekspanzija rodne historije dobrodošla, i valja je pozdraviti.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 6/7 2009.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VI, broj 6/7, 2009.

Glavna i odgovorna urednica

Nikolina Sarić

Uredništvo

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan

Urednik pripravnika

Stefan Treskanica

Redakcija

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan, Stefan Treskanica

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Jasna Galjer
Tomislav Galović, prof.
dr. sc. Ivo Goldstein
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Petar Korunić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Mirjana Matijević-Sokol
dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus
dr. sc. Drago Roksandić

Lektura i korektura

Vedrana Janković
Marko Pojatina
Zoran Priselac

Dizajn i priprema za tisak

Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevod sažetaka na engleski jezik

Tomislav Brandolica
Marko Lovrić
Marija Marčetić

Prijevod sažetaka na njemački jezik

Azra Plićanić-Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić

Prijevod sažetaka na francuski jezik

doc. dr. sc. Zvezdana
Sikirić-Assouline
Zrinka Miladin

Izdavač

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti

Tisak

Kerschhoffset

Naklada

Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja uredništva
i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno
je uz novčanu potporu Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
Cijena časopisa iznosi 7,00 kn.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti
(za: Redakcija „Pro tempore“),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
nikolina.sar@gmail.com

